

Σγουρομάλλης Νίκος

Υποψήφιος Δρ. Νέας Ελληνικής Φιλολογίας, τμήμα Φιλολογίας, Ε.Κ.Π.Α.

Τίτλος διδακτορικής διατριβής:

Ζωγραφίζοντας με τις λέξεις: η εικονοποιητική διάσταση της νεοελληνικής πεζογραφίας στο δεύτερο ήμισυ του 19ου αιώνα. Οι περιπτώσεις των Εμμανουήλ Ροΐδη, Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη, Μιχαήλ Μητσάκη και Νικόλαου Επισκοπόπουλου

Η περιγραφή, η ανάλυση και η ερμηνεία του ισχυρού δεσμού που φαίνεται να αναπτύσσεται ανάμεσα στη λογοτεχνία (λόγος) και στις εικαστικές τέχνες (εικόνα) κατά το δεύτερο ήμισυ του 19ου αιώνα της νεοελληνικής πεζογραφίας θα αποτελέσει το κεντρικό ζητούμενο της προτεινόμενης διατριβής. Προκειμένου να αποσαφηνιστούν συγκεκριμένες πτυχές αυτής της σχέσης θα εστιάσουμε στο έργο των Εμμανουήλ Ροΐδη, Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη, Μιχαήλ Μητσάκη και Νικόλαου Επισκοπόπουλου, τα κείμενα των οποίων φαίνεται να θεματοποιούν το διάλογο μεταξύ λόγου και εικόνας.

Πιο συγκεκριμένα, θα προσπαθήσουμε να δείξουμε ότι η *σύγκλιση* λόγου και εικόνας συνιστά τη δεσπόζουσα καλλιτεχνική επιλογή για την πεζογραφία του δεύτερου μισού του 19ου αιώνα, γεγονός που –σηματοποιώντας– θα λέγαμε ότι παρατηρείται σε δύο μέτωπα: στην ίδια τη λογοτεχνική παραγωγή και στον κριτικό λόγο της εποχής. Η κριτική της λογοτεχνίας –είδος που εκείνη την εποχή γνωρίζει μεγάλη άνθηση– είναι ένα «πεδίο» (με την έννοια που χρησιμοποιεί τη λέξη ο Pierre Bourdieu και επαναξιοποιεί η Nathalie Heinich), στο οποίο εγγράφονται οι αισθητικές αντιλήψεις της περιόδου. Επιδιώκοντας να ανασυγκροτήσουμε τον «ορίζοντα προσδοκίας» της εποχής θα εστιάσουμε κατ' αρχήν στα κριτικά κείμενα: εκείνο που διαπιστώνουμε είναι ότι οι κριτικοί μιλάνε για τη λογοτεχνία χρησιμοποιώντας ένα λεξιλόγιο που άπτεται των εικαστικών τεχνών (αναφέρουμε ενδεικτικά: Παλαμάς, Ροΐδη, Μιχ. Μητσάκης, Ξενόπουλος, Ζαν. Στεφανόπουλος, Άγγ. Βλάχος). Πρόκειται για ένα ζήτημα ελάχιστα μελετημένο, γεγονός που παραδέχονται έγκυροι ερευνητές της λογοτεχνίας εκείνης της περιόδου, όπως η Γεωργία Γκότση και ο Νικόλας Μαυρέλος. Αντίστοιχα, παρατηρούμε ότι όροι και ρεύματα που εκείνο τον καιρό εισάγονται στη λογοτεχνική παραγωγή, όπως για παράδειγμα το ρεύμα της ηθογραφίας ή τα κινήματα του νατουραλισμού και του

αισθητισμού, προσλαμβάνονται μέσα από ένα ευρύ φάσμα αλληλοπεριχωρήσεων μεταξύ δύο διαφορετικών καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων –της λογοτεχνίας και της ζωγραφικής–, γεγονός που έχει ιδιαίτερη αξία για την αισθητική αποτίμηση (και αποκατάσταση) των έργων της περιόδου.

Έπειτα, η εικαστική αντίληψη για τη λογοτεχνία που φαίνεται να κυριαρχεί εκείνη την εποχή στην κριτική θα μπορούσαμε να πούμε ότι διέπει και τα ίδια τα λογοτεχνικά κείμενα. Για να φανεί αυτό καλύτερα, θα δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στο πώς οι Ροΐδης, Παπαδιαμάντης, Μητσάκης και Επισκοπόπουλος θεματοποιούν τη σύγκλιση λόγου και εικόνας και στο τι πετυχαίνουν με αυτή την επιλογή. Δύο ερωτήματα, δύο στόχοι αλληλένδετοι: το πρώτο ερώτημα μας οδηγεί σε ζητήματα οργάνωσης και δομής του λόγου· ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στα ρητορικά σχήματα (περιγραφή, υποτύπωση, παρομοίωση, μεταφορά, ασύνδετα). Ανοίγει έτσι ο δρόμος για το δεύτερο ερώτημα, το οποίο εγγίζει περισσότερο σε ζητήματα που αφορούν τα ερμηνευτικά επακόλουθα. Τι θέλουν να πετύχουν με τη σύγκλιση λόγου και εικόνας οι συγγραφείς που εξετάζονται στην παρούσα μελέτη;

Sgouromallis Nikos

PhD Candidate of Modern Greek Philology, Department of Philology, National and
Kapodistrian University of Athens

PhD thesis' title:

*Painting with words: the pictorial perspective of modern Greek prose in the
second half of the 19th century. The cases of Emmanouil Roidis, Alexandros
Papadiamantis, Michail Mitsakis and Nikolaos Episkopopoulos*

The description, analysis and interpretation of the strong interaction that seems to be developed between literature and the visual arts during the second half of the 19th century of modern Greek prose is the main aim of the proposed dissertation. In order to clarify specific aspects of this relationship we will focus on the work of Emmanuel Roidis, Alexandros Papadiamantis, Michail Mitsakis and Nikolaos Episkopopoulos, whose literary texts seem to heavily contribute to the dialogue between speech and image.

More specifically, we will try to demonstrate that the *convergence* of discourse and image is the dominant artistic choice for the prose of the second half of the 19th century, a fact observed on two domains: the literary production itself and the critical discourse of the time. The literary criticism – a genre which flourished at the time – is a "field" (in the sense that Pierre Bourdieu and Nathalie Heinich utilize the term), in which the aesthetic perception of the period is engraved. In seeking to reconstruct the "horizon of expectation" of the time, we will first focus on the critical texts (we mention indicatively the names of Palamas, Xenopoulos, Mich. Mitsakis, Zan. Stefanopoulos and Ang. Vlachos). This area of research has received limited attention, a fact acknowledged by reputable scholars of literature specialized in that period, such as Georgia Gotsi and Nikolas Mavrelos. Additionally, we observe that the terminology and the artistic movements that were introduced in the contemporary literature of the time, such as the ethnography or the movement of Naturalism and Aestheticism, are acquired through the wide range of interactions between these two artistic activities – literature and painting.

Subsequently, the dialogue between literature and visual arts that seems to dominate the criticism of this period could be said to also govern the literary texts themselves. In order to further clarify this, special emphasis will be given to how

Roidis, Papdiamantis, Mitsakis and Episkopopoulos encapsulate the convergence of literature and visual arts and what they achieve as a result of this literary choice. Two questions, two interconnected goals: the first question leads us to structural and narrative issues, with particular attention given to rhetorical schemes (description, hypotyposis, metaphor, personification). This paves the way for the second question, which is closely related to issues of interpretive consequences. What do the authors that are examined in this study want to achieve with the convergence of speech and image?